

smipa är givetvis gen. pl. av *smiðr* m. 'smed', 'hantverkare'. Smedens yrke stod som bekant högt i kurs under forntiden, men det bör kanske framhållas, att *smiðr* icke endast betecknade den som arbetade i järn utan också i trä och sten. Ordet, som ofta förekommer som tillnamn, nämns flera gånger i nordiska runinskrifter, se t. ex. *DR* sp. 714 och *NIyR* 154, s. 206. (Om ett osäkert, medeltida runbelägg på *smiðr* se Sm 18.) Runföljden **smipa**, sannolikt återgivande gen. pl. av *smīði*, n., eller *smīð* f. finns på Sm 144 Gursten.

Runföljden 47–62 skulle förslagsvis kunna suppleras på följande sätt: *SAR VAR . . . bæztr smiða ok . . .*

42–46 **kyfti** torde kunna uppfattas som pret. 3 sg. av verbet *kaupa*, 'köpa'. I så fall har inskriften kanske innehållit en uppgift av samma slag som på runhällen vid Veda (U 209), där det meddelas, att Torsten köpte denna gård, **kaubti pinsa bu**. Också Malsta-stenen (Hälsingland) omtalar förvärvandet av jordegendom.

I **kyfti** återger den stungna **u**-runan det genom kontraktion uppkomna **ø**-ljudet; ordet ger ett överraskande tidigt exempel på övergång av explosivt *p* till *f* ('regressiv partiell assimilation'). Övergången brukar hänföras till yngre fsv. De nämnda förhållandena gäller naturligtvis endast, om **kyfti** verkligen återger pret. av verbet *kaupa*, alltså i så fall i ristarens språk *kōfti* (med bilabialt uttal av *f*).

Inskriften framvisar såväl ålderdomliga som unga drag. Sålunda använder ristaren **o**-runan för nasalerat *a* i namnen **osuhlfr** och **osmuntr**. Bruket av **o**-runa kan i dessa fall tänkas bero på traditionell ortografi. Enkelskrivningen av den ursprungliga diftongen i **stin** torde här böra uppfattas som ett ungt drag, liksom **ok** i st. f. **auk**. Anmärkningsvärt är slutligen, att ristaren icke i något fall använder runan **r** för att beteckna palatalt *r*. Detta är avgjort ett ungt drag i inskriften.

Vad ornamentiken på det bevarade stycket beträffar, gör de två slingrande ormarna med sina kraftfullt utformade huvuden och sina långt utdragna nosslingor ett originellt men såvitt jag kan döma ingalunda något degenererat intryck.

När runstenen var oskadd, har den otvivelaktigt utgjort ett vackert och imponerande monument. Att stenen är ristad av en framstående runmästare är uppenbart. När han har varit verksam är omöjligt att närmare bestämma, eftersom ristningen i sitt nuvarande skadade skick ej ger några hållpunkter för en skarpare datering. Att runstenen har rests mot slutet av tiohundralet förefaller emellertid troligt.

Gs 14 flyttades troligen till Ovansjö kyrka i samband med att vapenhuset byggdes vid 1300-talets början. På grund av denna tidiga förflyttning kan vi ej veta, var runstenen ursprungligen har stått. Man skulle naturligtvis kunna förmoda, att den icke har stått alltför långt från den plats, där kyrkan inemot tre århundraden senare skulle komma att byggas.

15. Ovansjö prästgård. Nu i kyrkan

Pl. 10.

Litteratur: B 1095, L 1058. J. Bureus, Anteckning år 1600 (i: *Sumlen* Fa 12, bl. 231, tryckt i Svenska landsmålen, 1886, bih I, 2. s. 238), Fa 6 s. 227 nr 1, Fa 10:2 nr 93, Fa 5 s. 232 nr 538, Fa 1 s. 114, Fa 14 s. 259f., Fa 12 s. 231; Ransakningarna 1667 och 1684 (tryckta i Ransakningar efter antikviteter bd 1, h. 1. 1960, s. 174 och 185); Ulf Christofersson, Gästerikelandz Antikviteter (F 17 b) nr 6; J. Peringskiöld, Monumenta 5 (F h 5); O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 45; H. Björckman, Beskrifning om Ovansjö socken; A. Hülphers, Samlingar til en Beskrifning öfwer Norrland och Gefleborgs Län, Afd. I (1793), s. 166, not (n); Kyrkoinventarium 1829 (ATA); N. J. Ekdahl, Berättelse till Vitterhetsakademien om de Wettenskapliga Forskningsresor, som blifvit företagne åren 1827–1830 i Norrland, uppsatt och afgifven 1833 (ATA, Norrländska saml. II H); J. G. Liljegren, Run-Lära (1832), s. 35, not 1; C. Säve, Anteckningar om runstenar 1851 (utgivna och kommenterade av G. Stephens, Some runic stones in northern Sweden, 1878, s. 33f.), Brev till P. A. Säve den 25.9.1851 (G 267, UUB); L. E. Åhrman, Beskrifning öfver Provinsen Gestrikland (1861), s. 214; C. F. Wiberg, Berättelse öfver Antiquariska Forskningar i Gestrikland år 1864, s. 14 (ATA; tryckt med vissa ändringar i Meddelanden af Gestriklands Fornminnesförening 1889–1890 under rubriken »Antiquariska undersökningar»), Gestriklands Runstenar I (1865), s. 4; V. Uppström, Brev till Hans Hildebrand den 26.1.1868

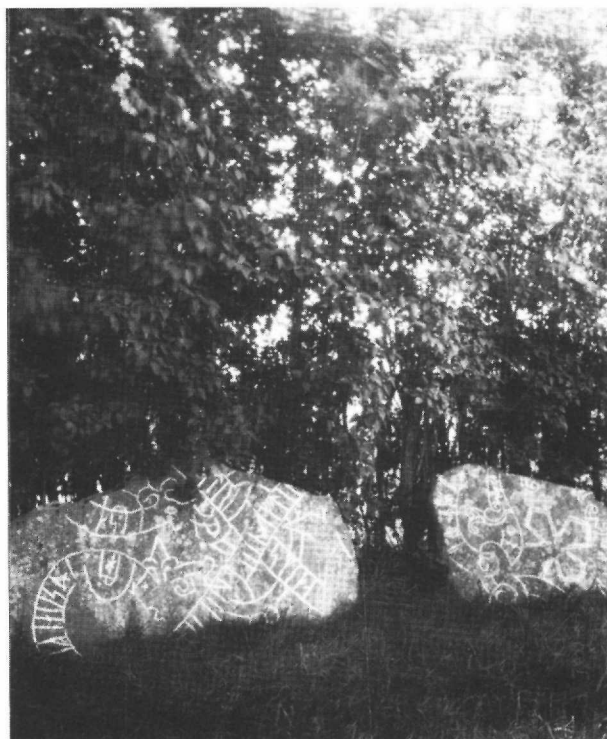

Fig. 81. Gs 14 och Gs 15. A. Enqvist foto 1928.

(ATA); K. Hj. Kempff, Bild- och runstenen i Ockelbo (1887), s. 1; E. Ihrfors, Gestricia sacra (ATA), s. 164; Sverige (utg. O. Sjögren) bd 6 (1924), s. 204; Skrivelser mellan Pastorsämbetet och Riksantikvarien 1926–1927 (se Gs 14); M. Stenberger, Hälsingland och Gästrikland (Svenska turistföreningens resehandböcker XXXIV, 1928), s. 131; Inventering av fasta fornlämningar inom Ovansjö Sn 1927–1945 (ATA); B. Hellner, Ovansjö kyrka (i: Sveriges kyrkor, Gästriklands landskyrkor, 1936), s. 364; E. Bellander, Gästriklands järnåldersbebyggelse I (Från Gästrikland 1938), s. 62, II (Från Gästrikland 1944), s. 38, 63; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering 1945 (ATA), Skrivelse till Riksantikvarien den 19.11.1964 (ATA); H. Nyström, Den gamla prästgården (i: Julhälsning till församlingarna i ärkestiftet 1946, s. 24 f.); I. Swartling, Ovansjö kyrka (1966), s. 6.

Äldre avbildningar: J. Bureus, bläckteckning i Fa 10:2; Ulf Christofersson, bläckteckning 1690 i a. a. (återgiven av Bellander i a. a. 1938); Hadorp och Christofersson, träsnitt i Peringskiölds Monumenta och B 1095; Celsius, bläckteckning i a. a.; N. J. Ekdahl, teckning (ATA); N. L. Söderholm, teckning 1864 (ATA och Gävle museums arkiv), återgiven i Wiberg, Gästriklands runstenar I; A. Berg, teckning 1867 (ATA); Ihrfors, teckning i a. a.; A. Enqvist, foto 1928 (ATA); A. Modén, foto 1941 (ATA); foto i Nyström a. a. s. 25.

Runstenen har nu sin plats inne i vapenhuset; den är inmurad i östra väggen, till vänster (N) om ingången till långhuset. Se pl. 10.

Den första uppgiften om Gs 15 finns hos Bureus, som år 1600 på en resa i Gästrikland gjorde följande anteckning: »Owansiö millan ån och Prestegård[en] där äro dubble runor . . . detta skref iagh 1600.» Ovanför sin teckning av stenen i Fa 10:2 anger han platsen vara »J Owwansiö Prestegård»; se fig. 84. Fa 6: »J Offwansio Prestegård»; Fa 5: »Åfwansiö Prästgård»; Fa 1: »Öfwansiö Prestegårdh»; Fa 12: »en steen widh Owwansiö Prästegård i Gästrikland».

I *Ransakningarna* 1667 (jfr Gs 14, s. 154 f.) finns följande uppgifter om Gs 15: »Een Runasteen i Prästegården, halff med sin Runaskriff allenaast behollen. Mitt på stenen ähr en sådan Figuur och ther offwan, nedre delen af een grijp (framdelen ähr med halffwa stenen borto) och en hundh effter griipen.» Även i den av befallningsmannen Samuel Forsell sjutton år senare insända ransakningen nämns Gs 15:

»En runnsten ligger och wed Prästegården söndriger, den Vennæsius sedt och des skriff, som mycket illa synnes, aftagit».¹

Teckningen i »Gästerijkelandz Antiquiteter» har påskriften »Wthi Öfwansiö Prästegård». Träsnittet i Peringskiölds Monumenta: »Uthi Ofwansiö Prästegård i Gesterikel.» Se fig. 88. (B 1095: »I Probstegården»).

När O. Celsius den 23 och 24 juli 1726 undersökte runstenen, hade den flyttats från prästgårdens mark till kyrkogården. På sin uppteckning i »Svenska runstenar» uppger han platsen vara »Ofwansiö på Kyrkogården». Fig. 89.

Vid Hülphers besök i Ovansjö var den gamla kyrkan nedriven och ersatt av en ny, vilken stod färdig år 1762. När 1200-talskyrkan revs hade tydligen den runsten, som hade suttit inmurad ovanför vapenhusdörren – alltså Gs 14 – tagits tillvara och fått sin plats på kyrkogården (se ovan s. 156). Hülphers skriver, att »stycken» av denna runsten (Gs 14) »nu finnas . . . på Kyrkogården». Han har uppenbarligen uppfattat styckena av de två runstenarna Gs 14 och Gs 15 som delar av en och samma runsten. Bland de »stycken» som han iakttog på kyrkogården har också Gs 15 befunnit sig.

Uppfattningen att de runstensdelar, som fanns på Ovansjö kyrkogård, skulle utgöra stycken av samma runsten uttalas också i *Kyrkoinventarium 1829*, där det om de två på kyrkogården resta, »stym-pade» runstenarna, heter, att de »skola vara stycken af en runsten, som i gamla Kyrkan setat ofvanför dörren». Om denna felaktiga uppfattning och om Carl Säves besök i Ovansjö år 1851 se ovan Gs 14, s. 156. Carl Säves forskningsresa i Gästrikland omtalas i min inledning ovan s. 17 f.

C. F. Wiberg, som reste till Ovansjö i juli 1864, meddelade, att Gs 14 och Gs 15 stod »uppresta bredevid hvarandra inne på kyrkogården nära södra kyrkogårdsporten». I *Gästriklands Runstenar* (1865) skriver han: »Denna . . . runsten befinner sig för närvarande på Ofvansjö kyrkogård, vid sidan af en annan (Bautil 1094), båda uppresta mot södra muren». – Ihrfors: »Saxum runicum nunc stans in cœmeterio Ofvansionense.»

Vilh. Uppström beskriver, i ett brev till Hans Hildebrand 1868, hur han »med biträde af Marinmålaren Albert Berg . . . lyckades . . . i somras få en temligen god afteckning af den med maskruner ristade Ofvansjöstenen . . . Stenen är nu rest *fast på sida* till venster (vester) om södra Kyrkogårdsgrinden (*men d. ryktbare Ofvansjöpresten Linderdahl hade likväl ej reda på den.*)² I Bautil ser du i ena hörnet en bit vidskarfvad; bredvid stenen ligger ock en sådan af samma stenart (och till skapnaden lik skarven) men utan upptäckbart spår till ristning.» Om ytterligare uppgifter i brevet se nedan s. 166 f.

Stenarnas placering vid A. Enqvists besök på platsen år 1928 framgår av fig. 81. Efter överläggningar med Riksantikvarieämbetet flyttades runstenen in i vapenhuset år 1928; se ovan s. 157 f. I samband med den omfattande restaureringen av kyrkan 1963–1964 fick stenen sin nuvarande plats i vapenhusets östra vägg.

Röd gävlesandsten. Stenen är avslagen på alla kanter. Det bevarade partiet har tydligen utgjort ett stycke av runstens nedre del. Genom dessa omfattande skador har stora delar av ristningen gått ohjälpligt förlorade. Ursprungligen har stenen varit betydligt större, med den förlorade rotändan inräknad kanske dubbelt så stor. Nuvarande höjd är 106 cm, bredd 131, tjocklek 10–17 cm. Runornas storlek 10–11 cm. Ristningsytan är i stort sett jämn; dess högra del är hårt sliten. Ristningslinjerna är smala och på onötta delar av ytan ännu skarpa och tydliga. Uppfattningen, att inskriften »mycket illa synnes» (Ransakningarna 1684) och att runorna »äro så utplånade, att föga något spår efter dem synes» (*Kyrkoinventarium 1829* och Åhrman 1861), är sålunda oriktig.

¹ Om den här nämnde »Vennæsius» se Gs 1, ovan s. 24, not 1.

² »Den ryktbare Ofvansjöpresten» är Anders Linderdahl (1800–1884). Han tillträdde komministertjänsten i Ovansjö år 1840.

Fig. 82. Gs 15. Ovensjö prästgård. Detalj av inskriftens början.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Bureus):

$\widehat{\text{rua}}\text{ltr} \times \text{ok} \times \text{utr} \times \text{litu} \times \text{restu} \times \text{s}[\text{ten}] \times \text{eftr} \times \text{irm} \dots \text{p}[\times]\text{iulbi} \times \text{onta} \dots [\text{on} \times \text{litsi}\widehat{\text{a}}]$
5 10 15 20 25 30 35 40 45

Hroaldr ok Uddr letu ræistu stæin æftir Ærnmund ... Guð hialpi anda ...

»Roald och Udd läto resa stenen efter Ärmund ... Gud hjälpe anden.»

Till läsningen: De *bevarade* runorna är med två undantag »knutna» runor.³ Inskriften börjar vid drakhuvudet. Skiljetecken saknas vid inskriftens början. 1 **r** har tydligt vinklad bistav. 3 **a** har dubbelsidig bistav. Efter denna runa finns i slingan en jämförelsevis grund och smal huvudstav, ristad mitt emellan de omgivande knutrunorna. De två knutrunorna 3 och 4 står på normalt avstånd från varandra. Den enkla, inskjutna huvudstaven tangerar ändpunkten av den vänstra bistaven i den följande knutrunan 4 **t**. Utan tvivel utgör den insatta huvudstaven en rättelse av en felristning i runföljden **ruatr**. På grund av det knappa utrymmet har ristaren här ej haft möjlighet att utforma den inskjutna runan som knutruna. Men han lyckades på detta ganska enkla sätt åstadkomma en binderuna **lt**. Runföljden 1–5 skall alltså läsas **rua^{lt}tr**. Se detaljbilden fig. 82. På det bevarade stycket av stenen finns ännu ett exempel på att ristaren har en vanlig runa i stället för en knutruna; se 37 **o**. 5 **r** har oregelbunden form; bistaven är nämligen ej vinklad, varigenom runan blir **u**-liknande. Skiljetecknet före 6 **o** är grunt men säkert. 6 **o** har dubbelsidiga, snett upp åt höger riktade bistavar. 7 **k** är ej stunget. Skiljetecknet efter 7 **k** är mycket grunt. 12 **i** är ej stunget. (Utanför slingan, till höger om 14 **u**, finns ett mycket grunt ristat tecken; se Pl. 10.) I 16 **e** finns en mycket liten men skarpt markerad punkt. I 18 **t** syns på huvudstavens vänstra sida en grund, snett upp åt höger gående skåra, som förefaller att vara ristad. Möjligen har ristaren här gjort ett försök att rätta sin tanklösa felristning **restu** (i st. f. **resa**). 20 **s** har genom nötning blivit mycket grunt; runan är likväl fullt säker. Efter 20 **s**, som har förlorat ett kort stycke nedtill i kantskadan, finns nära brottkanten några grunda repor. Därefter är inskriften nu avbruten ett långt stycke; den fortsätter nedtill till vänster på stenen. Vid Bureus' undersökning var emellertid ännu ett stycke bevarat av stenens övre högra del, där ett tjugotal runor hade sin plats, nämligen 21–30 ... **ten** × **eftr** × **irm**... och 41–48 ... **on** × **litsi^a**. Runan 31 är svårt skadad i det att endast ett stycke av toppen är bevarat. Av detta

³ Om »knutrunor» se nedan s. 168 och s. 172 f.

Fig. 83. Gs 15. Ovansjö prästgård. Efter uppteckning av J. Bureus i Fa 6.

stycke att döma har runan varit **p**, ej **k**. Mellan denna svårt skadade runa och 32i är ristningsytan vittrad. Det stora avståndet mellan de två runorna talar mycket bestämt för att ett skiljetecken här har förlorats. 32i är ej stunget; den i kanterna oskarpa fördjupning, som finns strax ovanför stavens mitt, på högra sidan av staven, är nämligen en naturlig urgröpning. Skiljetecknet efter 36i är ett betydligt större kryss än de övriga; kryssarmarnas ändar har dessutom försetts med tvärstreck. 37o är ej knutruna. I motsats till inskriftens andra bevarade **o** är bistavarna riktade snett ned åt höger. Detta kan ju bero på att runan, därför att slingan här svänger, står upp och ned i förhållande till de föregående runorna. 39t är, i läsriktningen, ställd på huvudet. Efter 40a, som står nära stenens nuvarande vänstra kant, finns inga spår av någon runa. Runföljden 41–48 har också, enligt Bureus, haft sin plats på det lösa, sedan länge förlorade stycket av stenen. Dessa åtta runor var tydligen enkla runor, alltså ej knutrunor.

Bureus (Fa 10: 2): **rualtr × ok × utr × litu × restu × stēn × eftr × irm... p × iulbi × onta... on × litsiā**. – Hadorph och Christofersson: **uuatū × ok × utr × litu × ristū s... p × iulbi × onta....** – Celsius: **- -aitr ok utr × litu ristū... p iulbi × onta....** – N. J. Ekdahl (1830): **rualtr × ok : utr × litu × ristū × s... -iulbi × onta...**

Säve (Stephens meddelar om denna källa: »Note-book p. 23. No drawing. Gives the runes alone, as copied by him 10 Sept. 1851. Only the main piece, and that with errors.»): **uranr ok ulr litu ristū s... iulbi....**

C. F. Wiberg (14.7.1864): **+ ruatui + ok utr + litu ristū s... p iulbi + onta**. Han anmärker till sin läsning i »Berättelsen», att runorna, »oaktadt sin prydliga teckning, väl äro egnade att sätta en runläsare i förlägenhet» och tillägger: »Första runan har man visserligen läst för B, och den andra för R och sålunda fått nom. prop. Bratvi; en noggrannare jämförelse mellan, de ytterst redigt ristade och omsorgsfullt formade, runorna visar tydligen, att den första bör vara **R**, den andra **U**.» I *Gestriklands Runstenar* (1865) ändrar Wiberg sin läsning i ett par detaljer, nämligen i avseende på skiljetecknen: Före **1r** är det felaktiga lilla korset borttaget; skiljetecknet efter det första namnet har riktigt återgivits som ett kryss. Till Wibergs läsning kan f. ö. anmärkas, att han oriktigt har uppfattat en ornamentslinje som en **i**-runa, när han läser inskriftens första namn som **ruatui**.

V. Uppström och A. Berg (1867): **ruatu × ok utr + litu × ristū s... p iulbi × onta....** I det ovan s. 164 nämnda brevet till Hans Hildebrand (26.1.1868) lämnar Vilh. Uppström följande upplysningar om sin och den kände marinmålaren Albert Bergs granskning och avteckning av Ovansjöstenen sommaren 1867: »Prof. Säve [har] gunstligen begärt och erhållit en copia deraf» och nu »har jag på Sidenbladhs tillstyrkan dristat att bedja att få ställa ett exemplar äfven till ditt förfogande; visserligen är det ej väl utfördt men närvarande brådskanie omständigheter hindra mig från att göra om det med mera omsorg. Jag ber dig hjertligen hålla till godo med det ringa jag kunnat præstera. – Du förstår, att,

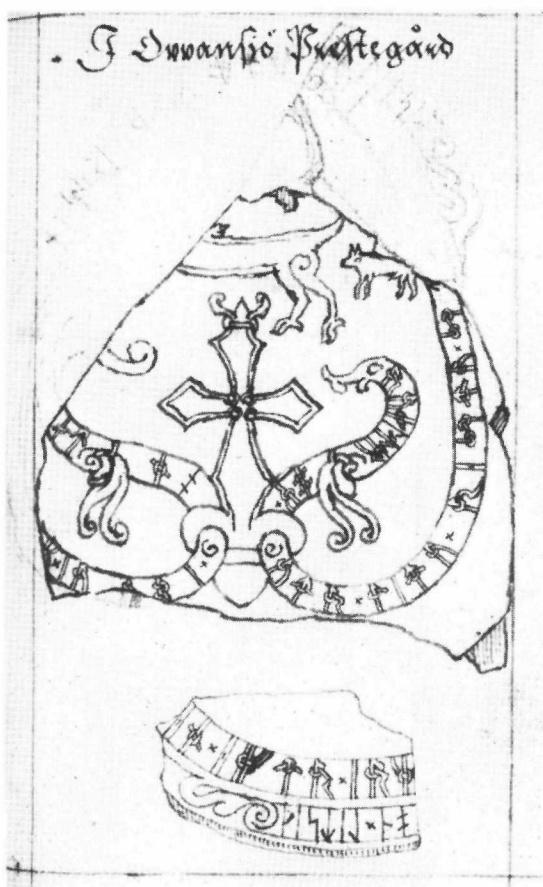

Fig. 84. Gs 15. Ovansjö prästgård.
Efter teckning av J. Bureus i Fa 10: 2.

Fig. 85. Gs 15. Ovansjö prästgård. Inskriften
avritad och tolkad av J. Bureus i Fa 10: 2.

innan Hr B. började sin afritning, jag noggrannt granskat inskriften och med krita ifyllt hvarje streck, samt slutl. recenserat och tillsammans med Hr B. corrigerat afteckningen. Jag tror mig därför kunna vara temligen säker på både innehåll och form. — Som Du vet har Wiberg publicerat sin teckning af samma sten i »Gestriklands runstenar»; med anledning af Wibergs frånvaro från Gefle, var det mig i somras omöjligt att få hans ritning till tjenlig jämförelse.» Uppström är kritisk mot Wibergs, eller rättare sagt N. L. Söderholms teckning: »Den Wibergska afteckning[en] ehuru i hufvudsaken öfverensstämmande med min synes mig något förfinad och förkonstlad; sannolikt har hans ritare mera skattat sin egen utvecklade smak för symmetri och elegans än ett troget återgifvande af fornlemningens lediga oregelbundenhet, alls icke besinnande, hvad som kan fordras och præsteras af sten och mejsel, i förhåll. t. penna och papper ... För öfrigt har tecknarens fantasi gjort drak-ögat ovalt, och bestått ett par uppstående hår(?) derofvan, likaledes det granna korset efter *iulbi*; samt på sistone figurfragmenten på högra sidan.»

Det mest iögonfallande draget hos Gs 15 är runornas utsirade form. Redan Bureus anmärker, att på stenen »äro dubbele runor» (Sumlen); i Sveorvm Rvnæ (Fa 5) framhåller han: »Dänne är en Märkelig Sten, hwilkens Runor äro bundne med knutar». I Fa 1 upprepas ordagrant denna uppgift; se fig. 86. Bureus återger skickligt runornas former i Fa 6 och Fa 10: 2; se fig. 83, 84 och 85.

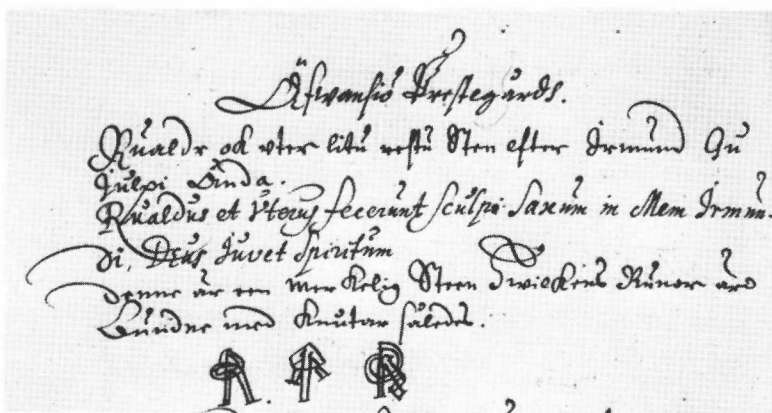

Fig. 86. Gs 15. Ovansjö prästgård. Anteckning i Fa 1.

Det är givetvis också Gs 15, som Eric Tuneld åsyftar, när han i sin *Geographie* (1741) skriver om Gästrikland: »Någre **Runestener** finnas i Landet, med wackra och dubbla streck uthuggne, hwilka utwisa Rune-ristarens goda snille, i hedna dagar.» (Se a. a. s. 262 och i senare upplagor.)

Liljegren avbildar några av Ovansjörunorna i *Run-Lära* (1832), Tab. 1, 15 a; han betecknar dem (a. a. s. 35, not 1) som »zirliga, likasom af band genom knytning danade mynder». Liljegren framhåller, att dessa »mynder på Runstenen i Ofwansjö i Gestrikland ... icke kunna kallas Mask-Runor». — Om runorna på Gs 15 skriver C. F. Wiberg i sin *Berättelse* 1864: »Denna text är ock serdeles märkvärdig, såsom skrifven med runor, dem vi, i brist på bättre benämning, väl fortfarande måste kalla Maskrunor ... och som, oakadt sin prydliga teckning, väl äro egnade att sätta en runläsare i förlägenhet.» I *Gestriklands runstenar* (1865) behandlar Wiberg Gs 15 under rubriken »Maskrunestenen i Ofwansjö». Han framhåller där, att stenen är »i sitt slag alldeles ensam» och att »man gifvit namnet Maskrunor» åt »den högst prydligt men egendomligt formade skriften». — Stephens, slutligen, uttalar sig på följande sätt om runorna på Ovansjöstenen: »The mistakes made by some of the copyists have arisen from the peculiar interlacing of the runes, some of which may easily be mistaken the one for the other. These staves are the most elegant ever yet discovered on any ancient runic monument, and show the stonecutter to have been a superior artist» (a. a. 1878, s. 35). Se vidare om knutrunorna nedan s. 172 f.

Inskriftens första namn, runföljden 1–5, har berett granskarna besvär. Detta beror i hög grad på svårigheten att känna skillnad på ristningens knutna **r**- och **u**-runor. Wiberg, som t. ex. läser namnet som **ruatui**, avvisar läsningen **bratui**, därför att »en nogare jmförelse mellan runorna visar, att den första vid drakens hufvud, der skriften börjar, bör vara Reder = r, och den andra, Ur = u, v. Då dessutom annorstädes inom runelitteraturen ett nom. propr. **Rupvi**, **Rutve** förekommer (se Dieterich *Runensprachschatz sub vocib.*), så våga vi föreslå denna läsart.» Se *Gestriklands Runstenar* 1, s. 4.

Uppström är kritisk mot Wibergs läsning och tolkning av namnet. I det ovan citerade brevet till Hans Hildebrand skriver han: »Det första ordet läser Wib[erg] ss. **RUuatvi**; oberoende häraf ville jag äfven i somras så dechiffra samma ord; men vid närmare påseende har jag ansett mig böra återgå till Liljegrens läsning **VRatv(i)**; **Ruatvi** är (me judice) alldeles oförklarligt; **V**-s sammanställn. med **Rupvi** anser jag vågad. Deremot kan **Vratv(i)** möjl. hänföras till **vraton** (Isl. *rata*) gå, resa.»

Det omdebatterade namn, som inskriften börjar med, skall utan tvivel läsas **rualtr**. Runföljden återger det välkända mansnamnet **Roaldr**, av ett äldre **Hróðvaldr**, urn. **Hrōþuwaldar**. Förleden är det i personnamn vanliga substantivet isl. **hróðr** m. 'ära, berömmelse', efterleden **valdr** m. 'härskare'. Namnet är vida spritt på germanskt område: fornhögtyska **Chrodoald**, **Rudold**, angelsaksiska **Hróðweald** osv.⁴

⁴ Om övergången **Hróðvaldr** > **Hroaldr**, alltså om bortfall av **ð** före **v** och av **v** före **a** se t. ex. A. Noreen, *Altschwedische Grammatik* (1904), § 244,5 och § 252,2 b.

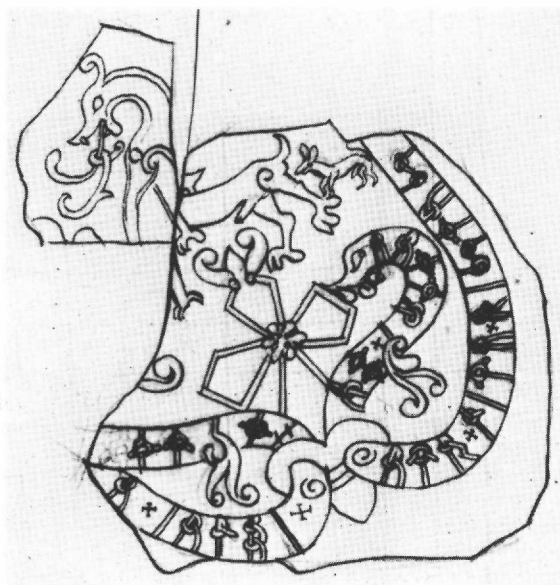

Fig. 87. Gs 15. Ovalsjö prästgård. Efter teckning år 1690 av Ulf Christofersson.

Fig. 88. Gs 15. Ovalsjö prästgård. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 1095).

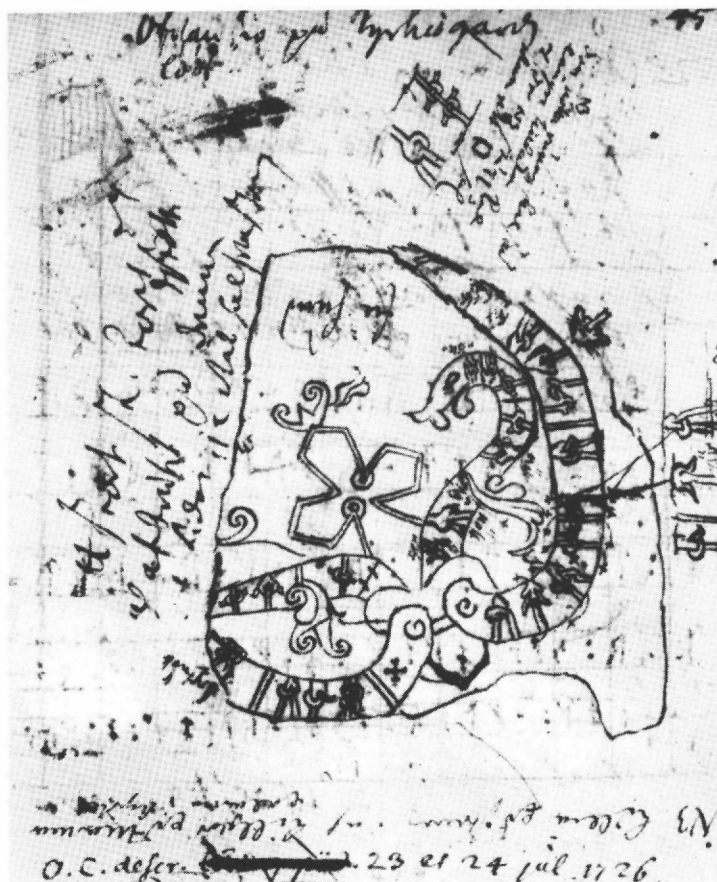

Fig. 89. Gs 15. Ovalsjö prästgård. Efter O. Celsius i Fm 60:2.

På nordiskt område är namnet väl styrkt; i Norge och på Island hör *Hróaldr* till de vanligare mansnamnen. Norge uppvisar det äldsta belägget; namnet förekommer nämligen på Vatnstenen, som brukar dateras till senast omkring år 700: **rhoAltr**. Också under medeltiden är namnet vanligt i hela Norge.⁵ – Bland nordiska namn i England finns även några säkra belägg; se E. Björkman, *Nordische Personennamen in England in alt- und frömittel-englischer Zeit* (1911), s. 69 och O. v. Feilitzen, *The pre-conquest personal names of Domesday Book* (1937), s. 294.

Östnordiskt har namnet däremot tydligen varit relativt sällsynt. I de svenska runinskrifternas stora namnförråd är det, utom på Ovensjöstenen, säkert belagt endast tre gånger, nämligen på Sö 31 (**hrualtr**), möjligen även på Sö 291, **iftir:uallt**, under förutsättning att **r**-runan trots skiljetecknet skall läsas dubbelt. De två återstående säkra runbeläggen är båda gotländska: G 164 (**ropualdr**) och G 119 (**ropualr**). Mycket osäkra är G 135 (**ropanpr**) och namnet **ropuat** (ack.) i en runinskrift från Boge (Gotlands Fornsal inv. nr B 1064). Det kan tilläggas, att sidoförmen *Roaldi* förekommer på G 109: **rualta** (ack.). – Om två finländska namn, *ruald* (1544) och *Rowalde* (1377) se C.-E. Thors, *Finländska personnamnsstudier* (1959), s. 76.

Det kan konstateras, att namnet *Roald* (och *Roalde*) är sällsynt i svenska medeltidskällor. Mansnamnet förekommer emellertid i några ortnamn, t. ex. *Rogsta*, Torps sn, Medelpad (*i Roaldsstathom*, 1418), *Rogesta*, Tystberga sn, Södermanland (*ij roalstom*, 1381, *Roalzta*, 1384). Däremot innehåller *Rogsta*, Malsta sn, Hälsingland, tydligen ett ord av annat slag: *i ruxstadhum*, 1314. Se vidare L. Elmevik, *Nordiska ord på äldre kāk- och kāk(k)s-* (1967), s. 34 f.

Ännu ovanligare än i Sverige har detta namn varit i Danmark. Snoldelev-stenen (DR 248), från tidig vikingatid, är den enda danska runsten, där namnet förekommer: **sunar · ruhalts** (gen.), 'son av Roald'. Medeltida danska belägg saknas.

På Ovensjöstenen är namnet (*H*)*roaldr* ristat **ruāltr**, vilket helt motsvarar fsv. *Roaldr*. Att **h**-runan saknas, är på intet sätt överraskande; initialt *h* faller nämligen framför *r* redan under 1000-talet.

Den förste granskaren och tolkaren av denna runinskrift, Johannes Bureus, hade tydligen klart för sig, att runföljden 1–5 skulle läsas **ruāltr** och uppfattas som mansnamnet *Roaldr*. Bureus återger nämligen namnet i svensk översättning som »Roalder» och i latinsk som »ROALDVS». George Stephens, som ju ej själv hade sett runstenen, kom till samma riktiga resultat genom att kompilera ett par av läsningarna. Stephens konstaterar (a. a. s. 34): »We feel that we are here on firm ground. RUALT (= HRUÐWALD) is also found in runics as HRUALTR, ROPUALDR, with a gen. RUHALTS».

Ovensjöstenen innehåller ytterligare två personnamn, det ena väl bevarat, det andra till hälften bortslaget redan vid 1600-talets början. Det förra, helt bevarade namnet, finner man i runföljden 8–10 **utr**, som återger namnet på den person som tillsammans med Roald lät resa stenen. Detta **utr** kan knappast vara något annat än mansnamnet *Uddr* (*Oddr*), identiskt med subst. *uddr*, *oddr* m. 'udd, spets'; jfr mansnamnet *Broddr*.⁶ Runföljden **utr** skulle ju också kunna återge ett *Utr*, isl. *Otr*, 'utter', men ett sådant mansnamn är mycket svagt styrkt. Däremot är *Uddr* ett välkänt namn. *Uddr* l. *Utr* finns i följande svenska runinskrifter: Vg 4 (**utr**), Ög 133 (**ut**, ack.), G 136 (**utr**) U 60 (**utr**) och på en år 1977 återfunnen närkisk runsten (**utr**).⁷ Osäkert är belägget på Sö 26 (**utr**, ack.) och osannolikt på G 40. Sidoförmen **uti**

⁵ Med utgångspunkt från en medeltida norsk runinskrift uttalar sig Magnus Olsen om namnet: »*Hróaldr* er almindelig i Norge i middelalderen og er utbredt over hele landet, med henved 60 forekomster i diplomene. Sin tallrikste forekomst har det dog i Telemark, hvor 17 av de henved 60 eksempler hører hjemme ... Navnet er ennu i bruk i Telemark og i de indre bygder av Aust-Agder ... og i grensebygder til Vest-Telemark ... finner vi 2 av de 15 norske eksempler på gårdsnavnet *Hróalds-staðir*, dér nu i formen *Vrålstað*». *NIyR*, bd 2 (1951), s. 256.

⁶ Om de två namnen *Broddr* och *Uddr* se S. B. F. Jansson i: *Norrtäljetrakten under forntiden*, *Antikvariska studier* II (1946), s. 82 f.

⁷ Se S. B. F. Jansson, *Runstensfyndet i Glanshammars kyrka (i: *Från bergslag och bondebygd* 1978, s. 59 f.; *Runfynd (i: *Fornv.* 1978, s. 220 f.**

(Uddi, isl. Oddi) är också belagd i runsvenskan; den förekommer t. ex. i Hälsingland.⁸ Under medeltiden är både Udd och Udde tämligen vanliga i Sverige. Om ett par finländska belägg se C.-E. Thors, *Finländska personnamnsstudier* (1959), s. 95.

I danska runinskrifter saknas namnet, men det förekommer i medeltida källor: »Navnet har tilsyneladende i Glda foreligget saavel i Formen *Ud* som *Od*, ligesom Appellativet; Dobbeltformen skyldes *a-Omlyd*» (*DGP*, art. *Odd*). – Detta namn har liksom Roar varit vanligare på västnordiskt område: »Allmänt både i Norge ock på Island under hela medeltiden» (Lind, *Norsk-isländska dopnamn* (1905–1915), sp. 806). Se vidare om namnet *Nordisk kultur* 7, *Personnavne* (1947), s. 28, 43, 60, 94, 244 och där cit. litt.

Inskriftens tredje personnamn har funnits på ett sedan länge förlorat, större stycke av runstenen. När Bureus undersökte Ovansjöstenen, fanns en del av detta stycke ännu i behåll; det låg då, att döma av hans uppgift i »Sumlen» och av hans teckning i Fa 10:2, vid sidan av runstenen någonstans »millan ån och Prestegården». På detta lösa stycke läste Bureus bl. a. runföljden **sten** × **eftr** × **irm**.... De tre runorna **irm**... utgör naturligtvis början av ett personnamn. Vilket detta har varit kan väl ej alldeles bestämt avgöras. Redan Bureus förmodade emellertid, att namnet skulle uppfattas som »Irmund»; han översätter **eftr irm**... »in Mem Irmundi». Hans förmodan är med all sannolikhet riktig; något annat namn än det välkända *Ær(in)mundr* erbjuder sig knappast.⁹ I grannlandskapet Uppland har detta namn tydligen varit påfallande vanligt vid den tid då Ovansjöstenen ristades. Detta förhållande framgår av att Ärmund hittills är belagt i tolv uppländska runristningar, nämligen U 15, 72, 81, 103, 107, 180, 209, 283, 360, 441, 1030 och på en vid Ösby i Lunda sn år 1977 påträffad runsten.¹⁰ (U 209 och 360 åsyftar en och samme man.) Det kan anmärkas, att namnet är ristat **irmuntr** på U 283, **irmunt** (ack.) på U 1030 och **ermu** -... på den år 1977 funna, något skadade runstenen. Dessa exempel visar ju bortfall av *n*, alltså av den mellersta konsonanten; jfr **irbiarn**, **Ærnbjorn**, **erlaifr**, **Ærnlæifr**.¹¹

Eftersom namnet bör ha varit *Ærmundr*, alltså ett mansnamn, har man rätt att förmoda, att runstenen rests av Roald och Udd till minne av fadern eller möjligen en broder. Uppgiften om släktförhållandet mellan de tre männen har naturligtvis stått på det stora förlorade stycket av den en gång säkerligen ovanligt ståtliga runstenen.

Vad innebörden är i den av Bureus lästa runföljden ...**on** × **litsia** kan ej bestämmas. Den skulle kunna utgöra en del av inskriftens avslutning, men också detta är ovisst, eftersom runföljden är lösryckt ur sitt sammanhang.

Stephens kommenterar detta parti på följande sätt: »ON is the antique preposition ON (AN), with the N still left, thus not yet O (A). The place-name LITSIA (or whatever it was in the nominative) others must clear up. In Jämtland there is a parish called LIT. There may have been a spot in Gestríkland called LIT-SIA, *LIT-SEA*, *Lake Lit.*» Se *Some runic stones in northern Sweden* (1878), s. 35.

Den skicklige ristaren av Gs 15 har gjort sig skyldig till en felristning av ganska överraskande slag. Han har nämligen helt tanklöst råkat rista **litu** × **restu** × **sten** »läto *reste* stenen». Under det tidsödande arbetet med att forma sina utsirade runor har han tydligen kontaminerat resarformelns *reste*: läto *resa*. Någon möjlighet att i efterhand rätta misstaget fanns ej.¹²

⁸ Se S. B. F. Jansson, Ett par hälsingska runstenar (i: *Hälsingerunor* 1951, s. 19, 22).

⁹ Kontraktsposten H. Nyström vågar visserligen förmoda, att »namnet Irm, som tidigare tolkats på olika sätt, ... kan vara en felskrivning av [präst]gårdens gamla släktnamn Grim» (se a. a., 1945, s. 25), men det är en alltför djärv förmodan.

¹⁰ Runfynd (i: *Fornv.* 1978, s. 225 f.).

¹¹ När genom »sammansättning en grupp på tre konsonanter uppstått, som ej var vanlig i språket, bortfaller ofta den mellersta konsonanten. Företeelsen är givetvis ej begränsad till något visst språkskede». E. Wessén i *Svensk språkhistoria I* 5. uppl. (1958), s. 60, § 57.

¹² En skicklig rättelse av ett mindre slarvfel kan iakttagas på Gs 13; se ovan s. 136. Som ett exempel på tanklöshet vid ristandet av »resarformeln» kan runinskriften i en bergvägg vid Ekeby i Fresta sn anföras: »Sigsten och Visten läto *resa denna sten*» ... (U 266).

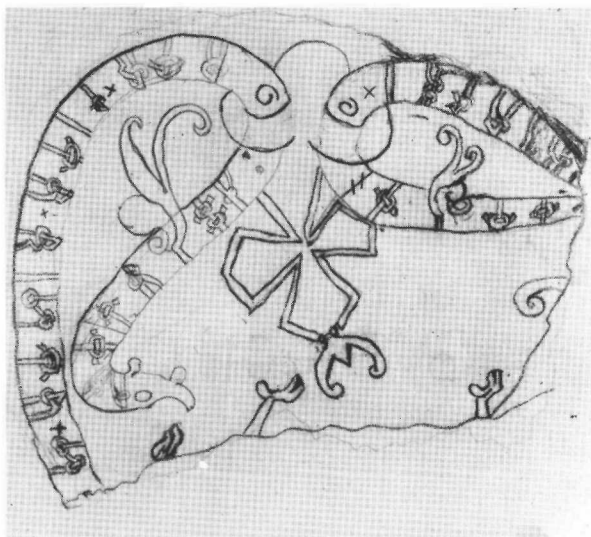

Fig. 90. Gs 15. Ovansjö prästgård. Efter teckning av N. J. Ekdahl.

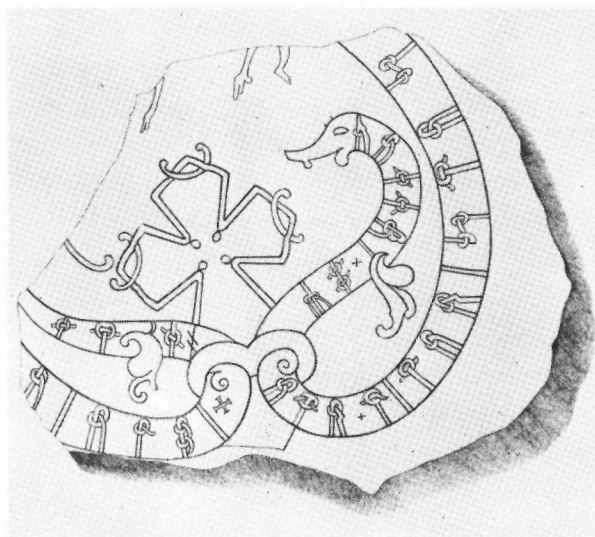

Fig. 91. Gs 15. Ovansjö prästgård. Efter teckning av N. L. Söderholm.

Ortografiskt visar Gs 15 (f. ö. i likhet med Gs 14) både gamla och unga drag. Ett relativt ålderdomligt drag är bruket av **o**-runan som tecken för nasalerat *a* (**onta**, **anda**). Unga drag i inskriften är **ok** i st. f. det vanliga **auk** 'och', **sten** i st. f. **stain**, **restu** i st. f. **raistu**, 'reste', **eftr** i st. f. **eftir**. Ortografien på Gs 15 ger oss alltså knappast någon ledning för en närmare datering av inskriften. En anmärkningsvärd skrivning är också **iulbi** för **hialbi**, 'hjelpe'.

Ikke heller de vackert utsirade runornas former kan avslöja något om tidpunkten för ristningens tillkomsttid. C. F. Wiberg gör ett dunkelt uttalande om dessa runors ålder, när han i *Gestriklands Runstenar I* skriver: »Åtskilligt visar, att detta slags runeskrift är yngre än den vanliga, bland annat den omständigheten, att, då runristaren utglömt fjerde runan från slutet» alltså runan 37 **o**, »han ersatt den för trängselns skull med samma runa af det vanliga slaget.»

Det är självklart, att Ovansjöstenens ristare här har haft avsikten att göra de »vanliga» runorna mer *monumentala*. Hans sirligt utformade runor bygger ju helt på »normalrunorna», och är givetvis ur runtypssynpunkt samma slag av »runeskrift». Skillnaden består i att runmästaren har gett sina runor dubbla konturer och att han skickligt har »flätat» eller knutit ihop bistavarna med huvudstavarna.¹³

Onekligen har Ovansjö-ristaren behärskat den svåra konsten att rista *knutrunor*. Han framstår också när det gäller ornamentiken som en verklig konstnär, och man får ett starkt intryck av att han har haft stor vana att arbeta icke endast i sten utan också i annat material, främst kanske i trä. Det är mycket beklagligt, att detta mästerverk har blivit så svårt stympat; det är möjligt, att den skicklige ristarens namn har stått på den bortslagna stora delen av runstenen.

Ovansjö-stenen ger oss icke det enda exemplet på förekomsten av *knutna runor*. Denna utsirade, ornamentala runtyp har nämligen påträffats i några enstaka fall i Norge och på Grönland. Men den gästrikiska runstenen ger oss det hittills äldsta och ojämförligt vackraste exemplet.

Helt likartade knutrunor påträffades redan för tre årtionden sedan på Grönland, nämligen när nunneklostret i Unartog (*Siglufjörður*) utgrävdes under åren 1945–48. Ett av fynden inom klostret utgjordes

¹³ Om exempel på *medeltida* runor med huvudstavar och bistavar skurna med dubbla streck – alltså *ej* knutrunor – se t. ex. *NlYR*, bd 6 (1980) nr 604, 605, 617 och 622.

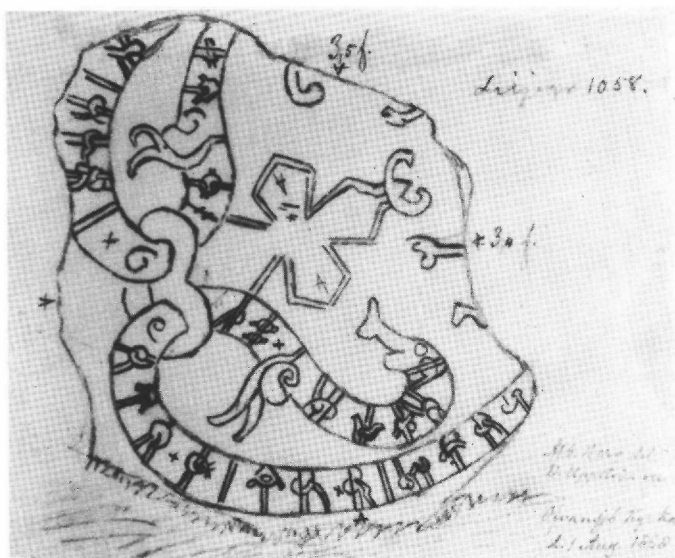

Fig. 92. Gs 15. Ovansjö prästgård. Efter teckning av Alb. Berg.

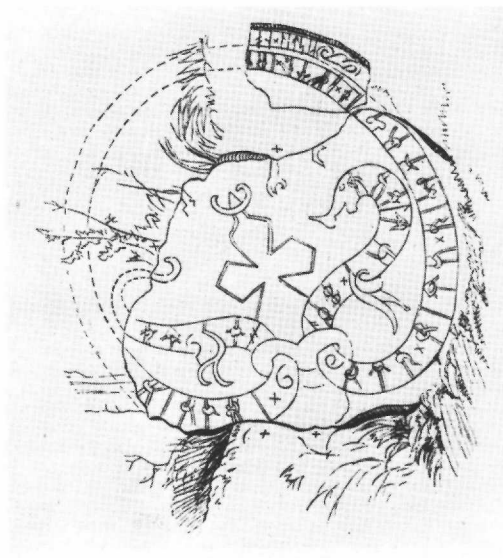
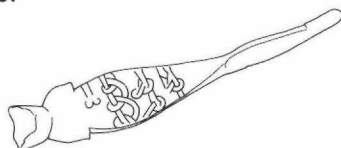

Fig. 93. Gs 15. Ovansjö prästgård. Efter Stephens, Some runic stones in northern Sweden, 1878.

av en vackert formad träsked, med fyra knutrunor inskurna på skaftet. Dessa runor återger ordet **sbón**, *spónn* m. '(trä)sked'. (Samma ord är ristat ytterligare en gång på skaftet, men då med vanliga runor.) Knutrunorna har följande utseende:

Se om detta fynd C. L. Vebæk, *Topographical and Archaeological Investigations in the Norse Settlements in Greenland* (i: *Árbók hins íslenska fornleifafélags*, fylgirit 1958), s. 120 f.

Vidare finns tre knutna runor, **and**, ristade i ett rikt ornerat horn, förfärdigat av en stor valrossbete. Inskriften och ornamentiken på hornet, som har kallats »Gange-Rolvs horn», förefaller att vara av norskt ursprung. Föremålet förvaras på Museo Nazionale i Florens. De tre knutrunorna, som utgör början av namnet *Andres*, är utformade på alldeles samma sätt som runorna på Ovansjö-stenen och på träskeden från Grönland. Inskriften på »Gange-Rolvs horn» har helt nyligen behandlats av A. Liestøl i en uppsats »Andres gjorde meg» (i: *Universitets Oldsaksamlings jubileumsårbok* 1979), s. 228 f. Liestøl hyser där tydligen den uppfattningen, att de tre »ornamentale» runorna på hornet skulle vara av en typ, som var helt okänd ända tills den grönländska träskeden kom i dagen. »Dei tre runene er skorne på ein måte som vi ikkje kjende dømme på elles, før dei dukka opp like etter siste krig, ved utgravinga av Benediktinarnonne-klosteret i Siglufjorðr . . . Runene er forma i eit slags flettverk der kvister og sidestav er knytte omkring staven med halvstikk. Desse runene har vori vanskelege å få til. Ein kunne lett skjera feil eller resonnerer feil, når det skulle avgjerast hva for liner som skulle delast opp og 'gå bakom' i knutane. I den grønlandske innskrifta er det somme glipp, og dessutan har ristaren vori så oppteken av problema kring knuten, at han har gløymt seg og snudd kvisten i den siste runa til galne sida.»

Av intresse är, att fyra knutna runor också har påträffats på en »rúnakefli» i det stora fyndmaterialet i Bergen. Liestøl meddelar i ovan a. a. 1979: »Ein av pinnane frå Bryggen i Bergen har også dømme på

runer av denne typen. På den er det òg berre fire teikn, men dei er ganske sikkert skorne berre som øving . . . Kanskje er dei to første runene skorne av ein 'lærar', som ei forskrift, medan dei to andre viser freistnadene som eleven gjorde. Pinnen har utan tvil vori brukt i ein situasjon, der ymse stilar og former vart diskuterte og demonstrerte . . . Dei spesielle, knytte runene har altså vori kjende og brukte både i Bergen og på Grønland, men dei har ikkje vori vanlege, helst fordi dei har vori så vanskelege å få til.» I »Summary» heter det (a. a. s. 234): »The diacritics, the twigs of the runes, are made in the shape of tassels tied round the stave in half-hitches. This type of rune is rare, but previously known from two inscriptions, one from Bergen and one from Greenland.»

Denna oppgift om knutrunornas forekomst kan alltså kompletteras med att denna utsirade och monumentala runtyp också är känd från Sverige genom Ovansjö-stenen. Det bör också understrykas, att det förbisedda exemplet från Gästrikland är åtminstone ett par århundraden äldre än de anförda. Den vackra runstenen ger oss det hittills jämförligt bästa exemplet på knutrunornas forekomst.

Ikke endast den vackra runinskriften utan också den ornamentala utsmyckningen på Ovansjö-stenen är svårt stympad; av ornamentiken återstår numera i stort sett endast det väl balanserade korset med sina i likhet med runorna dubbla konturlinjer, sina små eleganta centralcirkelar och sitt toppornament; det kraftfullt formade iriska kopplet, som håller den mjukt svängda drakslingan i ett fast grepp. I behåll är också början av slingan med sitt drakhuvud, men stjärtpartiet är förlorat, liksom bildutsmyckningen upptill på monumentet. Där, på ristningsytans övre del, har tydligen stått ett stort fyrfotat rundjur, följt av ett mindre, harliknande djur i fullt språng. Av dessa båda djur är numera endast själva tassarna bevarade. Alldeles i den nuvarande övre kanten ser man tre väl utförda kraftiga tassar, tillhörande det stora rundjuret, och till höger om dessa de tre nedersta stumparna av det lilla djurets ben. Dessa båda djur har tydligen varit omramade av runslingan; de har dominerat ristningen. Man kan lätt föreställa sig det imponerande intryck, som denna runsten en gång har gjort på åskådaren.

När har detta mästerverk tillkommit? Så vitt jag förstår, behöver det ej råda någon större tvekan om att ristaren har varit verksam mot slutet av tiohundratalet, alltså vid ungefär samma tid som t. ex. Gs 2 Österfärnebo ristades. Att man kommer att tänka på den runstenen, och därmed också på de andra ristningarna, som enligt min mening tillhör samma grupp, beror på vissa överensstämmelser ej endast i ornamentiken utan också i viss mån i inskrifterna.

Vad först inskrifterna beträffar finner man samma formulering av satsen *Guð hialbi anda*: Gs 15 **kup iulbi onta**; Gs 2 **kup ilubi onta**. Konj. 'och' ristas på samma sätt: **ok**. Runorna är av samma typ, bortsett ifrån att Ovansjöristaren har gjort sig möda att »fläta» dem.

I ornamentiken finns några nära besläktade drag: det kristna korset med sitt ornament på den övre korsarmen och drakhuvudets utformning. Också det kraftfulla kopplet har viss likhet med Gs 2, Gs 9 och Gs 20.

Det förefaller åtminstone *möjligt*, att Gs 15 har ristats av samme man som Gs 2. Eftersom Gs 2 endast är mycket fragmentariskt bevarad och Gs 15 är så svårt stympad, är det omöjligt att nå något säkert resultat av jämförelsen. Men att tidsskillnaden icke är stor mellan ristningarna kan betraktas som säkert.

Vad slutligen frågan om den ursprungliga platsen för Gs 15 beträffar, vet vi ju, att runstenen år 1600 befann sig »millan ån och Prestegården». Den redan då svårt skadade stenen hade alltså, när Bureus besökte Ovansjö prästgård, sin plats i sluttningen ned mot Storån. Att runstenen ursprungligen har stått där, nära vattendraget, är väl ej alldeles säkert, men det är högst sannolikt.

Det av Bureus angivna läget för runstenen tillåter antagandet, att det ståtliga monumentet har markerat ett viktigt övergångsställe över Storån. Runstenen kan ha varit en s. k. brosten.

Det framgår klart av äldre källor, att Ovansjö prästgårds gamla namn var *Grimsta*, ett namn, som »har fått vika för *Prästgården* (eller *Prästbordet*), sedan hemmanet efter kristendomens införande an-

slagits till prästens underhåll» (F. Hedblom, *Gästriklands äldre bebyggelsenamn* (1958), s. 84). Grimsta, som f. ö. omedelbart gränsade till den gamla kultplatsen Vi, har tydligen varit en stor by, över två och ett halvt markland (*predium Ecclesie in Grimastadhom 20 oræ et duo solidæ ...* SD2 nr 1088 år 1293).¹⁴

Här på Grimsta har sannolikt de män – Ärmund, Roald och Udd – bott vilkas namn har bevarats på runstenen. Se vidare Gs 16 a.

16 a. Ovansjö prästgård

Pl. 11

Litteratur: O. Janse, Skrivelse till Riksantikvarien den 4.10.1930 (ATA); Inventering av fasta fornlämningar i Ovansjö Sn 1934–1941 (ATA); E. Bellander, *Gästriklands järnåldersbebyggelse I* (Från Gästrikland 1938), s. 62, II (Från Gästrikland 1944), s. 38, 63; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering 1945* (ATA), Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den 19.11.1964 (ATA); H. Nyström, *Den gamla prästgården* (i: *Julhälsning till församlingarna i Ärkestiftet 1946*), s. 25 f.

Äldre avbildning: A. Modén, foto 1941 (ATA).

Ett stycke av en dittills okänd runsten påträffades år 1928 under plöjning på prästgårdens område. De första av mig kända upplysningarna om fyndomständigheterna lämnar O. Janse i en skrivelse till Riksantikvarieämbetet den 4.10.1930: »Fragmentet anträffades år 1928 av byggnadsarbetaren O. Frid, under djupplöjning å prostgården. Fyndstället är beläget c:a 35 à 40 m. rakt S. om prostgården samt c:a 25 m. från Borrsjöån.» Janse beskriver runstens stycket på följande sätt: »Fragmentet i fråga består av ett block, ej fullt en kvm i storlek, av röd Gävlesandsten. Å ena sidan ses två rader runor, men ingen ornamentik.» Han tillägger i rapporten: »Enl. vad kyrkoherde Nyström, Kungsgården meddelat mig kommer runstensfragmentet att införas i kyrkans inventarium ... Bästa placering för fragmentet torde vara kyrkans vapenhus. F. n. finnes detsamma å prostgården, Kungsgården, som bebos av kyrkoherde Nyström.» – Vid runinskriftsinventeringen 1945 och vid mina senare undersökningar av inskriften förvarades fragmentet fortfarande i prästgården. Först 1980 infördes Gs 16 a i Ovansjö kyrkas inventarium.

Uppgifterna om fyndplatsen ger vid handen, att Gs 16 a påträffades nära det ställe, där Gs 15 en gång bör ha stått rest. Det kan därför förhålla sig så, att här på Grimsta (= Prästgården) har stått två runstenar, båda resta nära Storån. Såväl Gs 15 som Gs 16 a blev tydligen tidigt sönderslagna.

Rödgrå gävlesandsten. Mått: 47×53×11 cm. Runorna är 16–18 cm höga. Ristningsytan är slät. Huggningslinjerna är jämna, ganska smala. Ristaren har utan tvivel varit en van och skicklig runristare.

Inskrift:

... æftir : sihbi ... ⁵ ¹⁰ ¹⁵ ^{sta} lit : biu - ...

... æftir Sigbjörn ... rista let Björn ...

»efter Sigbjörn ... rista lät Björn ...»

Till läsningen: Av runan 1 återstår alldeles i fragmentets kant, ett 3,5 cm långt stycke av stavens nedre del. Ovanför detta bevarade stycke finns en rundad fördjupning, som torde utgöra rester av en

¹⁴ Se J. [elggre]n, »Om Gestriklands äldsta bygder och dess forna Wibol eller Kungsgårdar» (i: *Meddelanden af Gestriklands Fornminnesförening 1890*, s. 30); G. Thulin, *Redogörelse för de ecklesiastiska boställena 1* (1904), s. 125 f.; F. Hedblom, a. a. s. 124 f.